

WIĘŹNIOWIE NIEMIECKICH OBOZÓW KONCENTRACYJNYCH – HENRYK I PAWEŁ PARYSOWIE Z KACZKOWA STAREGO ORAZ UCZNIOWIE OSTROWSKIEJ „HANDLÓWKI”

W dzisiejszym opracowaniu wspomnienie o braciach Parysach z Kaczkowa Starego oraz informacje o grupie uczniów z Prywatnej Szkoły Handlowej („Handlówka”) w Ostrowi Mazowieckiej. Braci i uczniów łączy wspólny los. Wszyscy byli więźniami obozów koncentracyjnych. Najmłodszy z nich miał lat zaledwie piętnaście. Zamieszczone materiały pochodzą z książki **Jadwigi Sadowskiej i Aliny Wierzbickiej, *Wojna 1939-1945 we wspomnieniach mieszkańców Ostrowi Mazowieckiej i okolic***, wydanej w roku 2019 przez Miejską Bibliotekę Publiczną im. Marii Dąbrowskiej w Ostrowi Mazowieckiej.

BRACIA PARYSOWIE Z KACZKOWA STAREGO

Wspomnienia s. Zofii Beaty Parys (ur. 1925) z Warszawy

*s. Zofia Beata Parys
i Jadwiga Sadowska*

Miałam sześciu braci: najstarszy Henryk (ur. 1909), potem Paweł (ur. 1912), Jan (ur. 1915), Marcin (ur. 1916), Józef (ur. 1919), Stanisław (ur. 1921) i trzy siostry: Kazimierę (ur. 1926), Mariannę (ur. 1929) i Jadwigę (ur. 1931). Wszyscy kończyliśmy 4-klasową szkołę podstawową we wsi. Kazia i Jadzia kontynuowały pełną szkołę podstawową w Broku. Najstarszy brat Henryk i najmłodsza siostra Jadwiga kształcili się dalej. Ukończyła liceum ogólnokształcące w Ostrowi oraz szkołę nauczycielską i pracowała jako nauczycielka. Brat Henryk ukończył 7-klasową szkołę podstawową w Ostrowi, a następnie wysłano go do gimnazjum w Wilnie. Rodzina, zwłaszcza siostra ojca Teofila, która pomagała Henrykowi finansowo chciała, aby poszedł do seminarium. I tak się stało. Po ukończeniu gimnazjum Henryk wstąpił do Wileńskiego Seminarium Duchownego, ale po roku zrezygnował i rozpoczął studia na Uniwersytecie Wileńskim na polonistyce. Był to chyba rok 1930. Po ukończeniu studiów przeniósł się do Warszawy i tu studiował na Politechnice Warszawskiej. Mieszkając w Warszawie, sprowadził młodszego brata Pawła, który pracował w sklepie. Obaj mieszkali w wynajętym mieszkaniu na ulicy Piusa 52 (obecnie ulica Piękna).

Paweł Parys

W czasie wojny obaj bracia zostali aresztowani przez Niemców. Było to 30 października 1941 roku. Chodziło głównie o Henryka, który prawdopodobnie prowadził działalność konspiracyjną, ale że mieszkali razem, obaj zostali aresztowani i znaleźli się w więzieniu na Pawiaku. Stamtąd 17 kwietnia 1942 roku obaj zostali wywiezieni do obozu koncentracyjnego w Oświęcimiu. Henryk miał numer obozowy 31222, a Paweł 31223. Z Oświęcimia Henryk został przesłany do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen (na Dolnym Śląsku), w którym znalazł się 6 czerwca 1942 roku, otrzymał numer 2761. Następnie przesłano go do obozu w Dachau (Niemcy), dokąd przybył 9 sierpnia 1942. Nadano mu numer 33837. Musiał być w bardzo złym stanie, bo po trzech dniach, 13 sierpnia 1942 roku zmarł.

Paweł został skierowany z Oświęcimia do niemieckiego obozu koncentracyjnego w Mauthausen-Gusen na terenie Austrii i tam zginął w 1942 roku. Obóz ten należał do najcięższych. Więźniowie pracowali w kamieniołomach.

W wykazie więźniów obozu w Dachau są zamieszczone następujące informacje o Henryku Parysie (zapis w bazie danych w języku angielskim, niżej tłumaczenie JS)¹:

Last Name:	PARYS
First Name:	Heinrich
Title:	
Birth Day:	06
Birth Month:	Jun
Birth Year:	1909
Birth Place:	Stare Kaczkowo
Came From:	
Residence (town):	Warschau
Residence (street):	Piusstr. 52
Prisoner Number:	33837
Date of Arrival:	09 Aug 1942 v. Gr. R.
Disposition:	gest. 13 Aug 1942
Disposition (translated):	died 13 Aug 1942
Category:	Sch. Pol.
Category (translated):	prisoner Polish

Nazwisko:	PARYS
Imię:	Henryk
Tytuł:	
Dzień urodzin:	06
Miesiąc:	Czerwiec
Rok urodzenia:	1909
Miejsce urodzenia:	Stare Kaczkowo

---

¹ Lista zawiera ponad 160 tys. osób. Henryk Parys zapisany jest pod numerem kolejnym 82127. Dachau One-Step Results. Dostęp: <http://stevemorse.org/dachau.php?=&offset=82101>.

Przybył z:
Miejsce zamieszkania (miasto): Warszawa
Ulica: Piusa 52
Numer więźnia: 33837
Data przybycia: 09 sierpnia 1942 r. z Gross Rosen
Stan (niem.): zmarł 13 sierpnia 1942
Stan (tł. na ang.): zmarł 13 sierpnia 1942
Kategoria (niem.): Polski więzień
Kategoria (tł. na ang.): Polski więzień

Trzeci brat, Marcin wracał 31 grudnia 1944 roku od rodziny z Ostrowi do Kaczkowa przez las. Miał we wsi narzeczoną, spieszył się więc do domu, bo był to Sylwester. W lesie, niedaleko wsi stacjonowało od 25 sierpnia wojsko rosyjskie. Stali tam jeszcze do ok. 10 stycznia 1945 roku, zanim wyruszyli w kierunku Warszawy. Zabili go. Brat miał 5 śladów na piersi po kulach, były blisko siebie, a więc dostał serię z karabinu. Strzelano do niego z przodu. Uznali go za szpiega. Przychodzący do wsi Rosjanie chwalili się, że złapali szpiega. Było to w przeddzień Nowego Roku, Rosjanie „świętowali” Nowy Rok, więc pewnie był też alkohol. Wiedzieliśmy, że brat wyszedł z Ostrowi po południu, przed zmierzchem, ale nie doszedł do domu. Znalaziono go przypadkiem po miesiącu. Wieś była spalona i ludzie jeździli do lasu po drzewo na budowę domów. Wtedy to właśnie znaleźli go Henryk Stefańczyk i Bronisław Brzostek. Zobaczyli leżącego zmarłego, zamrożonego, nagiego człowieka. Poznali go od razu. Było to ok. dwóch kilometrów od Kaczkowa przy leśnej drodze, tzw. linii, prowadzącej do wsi.

Na miejscu znalezienia ciała Marcina nasz młodszy brat Józef wyciął na dwóch sosnach krzyże, które były jeszcze widoczne w latach sześćdziesiątych, a tę leśną drogę ludzie we wsi nazywali Marcinową drogą (linią). Starsi jeszcze dzisiaj, po 75 latach, tak ją nazywają.

*Spisała i uzupełniła
Jadwiga Sadowska
w lipcu 2018 r.*

UCZNIOWIE OSTROWSKIEJ HANDLÓWKI

W listopadzie 1940 roku w Prywatnej Szkole Handlowej („Handlówka”) w Ostrowi grupa uczniów utworzyła oddział Związku Walki Zbrojnej. Organizatorem był uczeń Henryk Rafalik (pseud. Gandhi), z którym współpracował nauczyciel ostrowskiego Gimnazjum Jan Ciochoń (aresztowany w maju 1942 r., zesłany do obozów w Auschwitz, Gross-Rosen, Oranienburg). 10 kwietnia (Wielki Piątek) 1941 roku uczniowie zostali aresztowani. Przesłuchiwano ich w Ostrowi na gestapo w „browarze”, następnie przesłano do centralnego aresztu na Pawiak w Warszawie, a 29 maja wszyscy trafili do niemieckiego obozu zagłady KL Auschwitz w Oświęcimiu. Było ich 17, mieli po kilkanaście lat. Zamieszczone zdjęcia pochodzą z Archiwum Muzeum KL Auschwitz-Birkenau (Oświęcim-Brzezinka), <http://auschwitz.org/muzeum/informacja-o-wiezniach/>.

Białoskórski Wojciech, ur. 27.01.1924 w Ostrowi, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16784, zmarł 9.05.1942 roku w obozie.

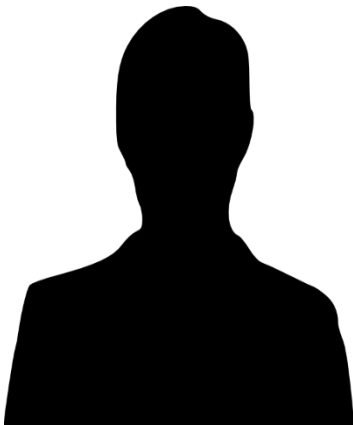
Brejnak Teofil, ur. 22.10.1922 w Ostrowi, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16687, zmarł w obozie (brak daty).

Flantz Jerzy, ur. 5.07.1924 w Turce, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16785, zwolniony 4.03.1942, zginął w Powstaniu Warszawskim w 1944 roku.

Gierźberg Stanisław, ur. 4.02.1922 w Białymstoku, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16783, zmarł 15.03.1942 roku w obozie.

Hrynkiewicz-Sudnik Janusz, ur. 15.08.1924 w Ciechocinku, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckich obozów koncentracyjnych KL Auschwitz, nr 16842 i KL Dachau. Przeżył (brak zdjęcia).

Jędrzejczyk Jerzy, ur. 18.02.1926 w Wierzbie, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckich obozów koncentracyjnych KL Auschwitz, nr 16740 i KL Gross-Rosen. Przeżył (brak zdjęcia).

Kempisty Czesław, ur. 2.04.1925 w Ostrowi, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckich obozów koncentracyjnych KL Auschwitz, nr 16686, KL Ravensbrück, KL Sachsenhausen, wyzwolony pod Schwerinen. Tego samego dnia został aresztowany jego ojciec Józef (KL Auschwitz, nr 16679) i brat Zygmunt.

Kempisty Zygmunt, ur. 14.04.1924 w Ostrowi, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16680, od 22.03.1943 w KL Buchenwald.

Mierzwiński Jerzy, ur. 29.06.1923 w Komorowie, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16829, zmarł 5.07.1942 roku w obozie.

Morawski Eugeniusz, ur. 5.04.1920 w Ostrowi, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16770, zmarł 25.12.1941 roku w obozie.

Nowacki Stanisław, ur. 20.02.1921 w Ostrowi, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16789, zmarł 18.07.1942 roku w obozie.

Płoński Bogdan, ur. 8.11.1921 w Ostrowi, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16811, zmarł w 1941 roku w obozie.

Radwański Kazimierz, ur. 16.10.1924 w Ostrowi, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckich obozów koncentracyjnych KL Auschwitz, nr 16788, KL Buchenwald, nr 10901 i KL Bergen-Belsen. Przeżył, zmarł 18.10.1960, pochowany w Ostrowi.

Rafalik Henryk, ur. 23.09.1920 w Jasienicy, ps. „Ghandi”, organizator grupy młodzieżowej Związku Walki Zbrojnej w Szkole Handlowej w Ostrowi Maz. („Handlówka”). Po aresztowaniu uczniów 10 kwietnia 1941 roku, sam zgłosił się 11 kwietnia (Wielka Sobota) na gestapo, więziony na Pawiaku w Warszawie, w niemieckich obozach koncentracyjnych KL Auschwitz, nr 16780, KL Mauthausen-Gusen. Przeżył, zmarł 23.01.1988, pochowany w Warszawie.

Rychter Jerzy, ur. 13.12.1923 w Łodzi, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16786. Po roku zwolniony, zginął w 1944 roku w Powstaniu Warszawskim wraz z bratem bliźniakiem Stanisławem.

Rychter Stanisław, ur. 13.12.1923 w Łodzi, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16787. Po roku zwolniony, zginął w 1944 roku wraz z bratem bliźniakiem Jerzym w Powstaniu Warszawskim.

Witkowski Jerzy, ur. 16.10.1922 w Jeziornie, aresztowany 10 kwietnia 1941 roku, więzień niemieckiego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz, nr 16782.

*Na podstawie publikacji
Księga pamięci żołnierzy Armii Krajowej obwodu Ostrów Maz. 1939-1944
oraz informacji o więźniach KL Auschwitz z Muzeum w Oświęcimiu opracowała
Jadwiga Sadowska*